

TORELLÓ (Maó, Men. 12, d-2)

Rosselló Vaquer⁷ escriu *Toreyo* i la documenta l'any 1290. Joan Ramis⁸ registra *Torayó de Cardona, T. de Carreras, T. de Lamon Marc* (l'Amo en Marc), *T. de Mascaró, T. de Pons, T. de sa Talaia, T. de Ca l'Amo en Biel*. Lourie⁹ documenta l'any 1288 *illam alqueriam nostram seu cavalleriam vocatam Torillam*, que identificaria amb Torelló, i diu que Cosme Parpal¹⁰ ho escriu equivocadament *Tobilla*.

Torelló ha donat molts topònims. Avui en comptam catorze: T. Amagat, T. d'en Biel, T. de sa Costa, Costa de T., T. de sa Garriga, T. de ses Llorençes, T. d'en Mir, T. de Sant Gabriel, T. d'en Sintes, T. des Sord, es Fornàs de T., T. Vell, Torellonet Nou i T. Vell.

Avui la pronunciació corrent és simplement *Turó*, però partint de *Torayó* no hi ha cap dificultat a considerar que s'ha arribat a *Turó*, passant per *Ture(i)ó*. No hi hauria, doncs, dificultat fonètica a admetre que el *Torelló* menorquí sigui un reflex del nom de la ben coneguda vila vigatana de *Torelló* (pronunciat *turəjó*), nom de probable origen cèltic; però és inversemblant que una localitat menorquina de la gran extensió, de la remota antiguitat i de l'extraordinària importància arqueològica del *Torelló* menorquí tenguí un nom manllevat del de la vila vigatana. Majorment havent-hi tants noms menorquins que comencen en *Tor-*, tots ells designatius de llocs alterosos.

En total, el nom podria ésser una combinació aràbiga *tūr al-'uyūn* 'altura de les fonts o pous'. Aquesta paraula és el plural de *'ayn* 'deu'. Cada una de les cases que formen el complex habitable de *Torelló* ha de tenir necessàriament un pou, font, cisterna, etc., com així és; i més tenint en compte que a *Torelló* existeix un gran poblat prehistòric on era necessari l'existència d'aigua potable, testimonis de la qual trobem al proper lloc de Binimaimut, on, segons el savi francès Émile Cartailhac,¹¹ hi havia un immens pou similar al de na Patarrà. I a la possessió de Talatí, veïna per la part

7. Ramon ROSSELLÓ VAQUER, *Aportació a la història medieval de Menorca. El segle XIII* (Menorca, Consell Insular, 1980), p. 20.

8. Joan RAMIS I RAMIS, *Alquerias...*, p. 11.

9. Elena LOURIE, *La colonización cristiana de Menorca durante el reinado de Alfonso III el Liberal, rey de Aragón*, dins «Analecta Sacra Tarraconensia», vol. LIII-LIV, pp. 135-186 (Barcelona, Balmesiana, 1983, p. 146. A la p. 181 (doc. de l'any 1291) posa *honore de Toreyo*. En realitat, però, la identificació de *Torillam* del doc. de 1288 amb el nostre *Torelló* és evidentment equivocada, puix que discrepa radicalment de la forma del nom de *Torelló* en totes les altres dades antigues i modernes; i no és menys evident que es tracta del de la *Torrilla* de Puig-menor de què tractam més avall en article a part.

10. Cosme PARPAL I MARQUÈS, *La conquista de Menorca*, «Butlletí de la RABLB» (1901) (reed. Barcelona, R. Dalmau ed., 1964, en versió catalana), p. 51 (1901).

11. Émile CARTAILHAC, *Monuments primitifs des Iles Baléares* (Toulouse, Librairie Edouard Privat, 1892), p. 39.